

MUZEUM WOJSKA W BIAŁYMSTOKU

KOMENDANCI GŁÓWNI
POLICJI PAŃSTWOWEJ

1919-1939

MUZEUM WOJSKA W BIAŁYMSTOKU

**KOMENDANCI GŁÓWNI
POLICJI PAŃSTWOWEJ
1919-1939**

pod red. Krzysztofa Filipowa

Białystok 1997
Seria: **BIOGRAFIE**

Zdjęcia: **Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie**
Centralne Archiwum Wojskowe
Muzeum Wojska w Białymstoku

Autorzy Biogramów: **Marek Gajewski**
Krzysztof Jabłoński
Michał Klimecki
Urszula Kraśnicka
Tadeusz Radziwonowicz

Projekt okładki: **Barbara Kuklik**

Opracowanie typograficzne i skład: **Urszula Dunaj**

Korekta: **Zespół**

© Copyright by Muzeum Wojska w Białymstoku

Białystok 1997

ISBN 83-86232-75-7

*Publikacja przygotowana we współpracy
z Komendą Główną Policji w Warszawie*

24 lipca 1996 r. po raz pierwszy w okresie powojennym obchodzono uroczyste Święto Policji. Przywrócono to święto na pamiątkę wyteżonej pracy tysięcy policjantów z lat 1918-1939, okresu II wojny światowej i czasów powojennych. Rodowód Policji Państwowej okresu 1918-1939 jest również rodowodem Wojska Polskiego. To z Legionów Polskich i Korpusów Polskich na Wschodzie przychodzili żołnierze do służby w Policji Municipalnej, Policji Komunalnej, Straży Obywatelskiej, czy też Milicji Ludowej. W ten sposób stworzono podwaliny pod przyszłe kadry działającej od 24 lipca 1919 r. Policji Państwowej.

Na czele Policji Państwowej stali wybitni wojskowi i działacze niepodległościowi: Jan Jur Gorzechowski, Kazimierz Młodzianowski, Władysław Henszel, Wiktor Hoszowski, Michał Bayer, Marian Borzęcki, Janusz Jagrym Maleszewski i Józef Zamorski. Byli to działacze wybitni, tworzący nie tylko struktury nowoczesnego aparatu sił bezpieczeństwa II Rzeczypospolitej, ale także pełni poświęcenia wojskowi o pięknej przeszłości wojennej.

Tym w większości zapomnianym postaciom II Rzeczypospolitej jest poświęcona ta książka.

Dr Krzysztof Filipow
Dyrektor Muzeum Wojska
Białymstoku

*Jan Tomasz Jur Gorzechowski
(1874-1948)*

Jan Tomasz Jur Gorzechowski

(21.XII.1874 - 21.VI.1948)

Urodził się, 21 grudnia 1874 r. w Siedlcach, dziesięć lat po upadku powstania styczniowego. W domu rodzinnym panowała patriotyczna tradycja. Szanowano pamięć o niedawnych walkach i ich polskich ofiarach, poległych, powieszonych i zesłanych na Sybir. Jego ojciec Henryk należał do grona uczestników powstania na Podlasiu.

Pierwsze lata życia Jan Tomasz Gorzechowski spędził w Siedlcach, gubernialnym mieście położonym na szlaku kolejowym z Warszawy do Moskwy, wyposażonym w silny garnizon wojskowy i jedno z największych więzień, w jakie carat wyposażył ziemię polskie. W Siedlcach też rozpoczął naukę w gimnazjum, którą kontynuował w warszawskiej Szkole Handlowej L. Kronenberga. Szkołę Kronenberga ukończył w 1897 r.

W obu szkołach, siedleckiej i warszawskiej, brał udział w konspiracyjnym ruchu młodzieżowym o charakterze samokształceniowym i niepodległościowym. Zapewne poznał, choć możliwe, iż jeszcze tylko w ogólnym zarysie, program Polskiej Partii Socjalistycznej, zawierający obok postulatów o charakterze społecznym także hasła powstańcze. W organizatorach i pierwszych działaczach PPS dostrzegał, podobnie jak wielu jego rówieśników, spadkobierców uczestników wielkich powstań narodowych.

Kontakty ze starszymi działaczami niepodległościowymi i socjalistycznymi zacieśniał pracując w Warszawie jako urzędnik Kolei Nadwiślańskiej. W 1904 r. wstąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej. Włączył się w nurt prac konspiracyjnych i wojskowych. Wszedł w skład Wojskowo-rewolucyjnej Organizacji oraz jako instruktor do Organizacji Spiskowo-Bojowej PPS (na Powiślu). Jednocześnie, będąc we władzach Związków Zawodowych Pracowników Kolejowych Królestwa Polskiego, przygotowywał strajk Kolei Nadwiślańskiej.

Rewolucja na ziemiach polskich zaboru rosyjskiego, choć była częścią wydarzeń kruszących strukturę imperium Romanów, miała wiele cech narodowego powstania. Jan T. Gorzechowski, używając pseudonimu "Jur", należał do najaktywniejszych jej uczestników. Był animatorem akcji strajkowych, a przede wszystkim bojowych PPS. Energiczny, śmiały i bardzo pomysłowy cieszył się bezwzględnym zaufaniem naczelnych władz partii - Centralnego Komitetu Robotniczego (CKR) PPS oraz swoich współpracowników.

Nawiązywał kontakty z żołnierzami garnizonu Warszawy, starając się ich przeciągnąć na stronę rewolucji. Późną jesienią 1905 r. współkierował powszechnym strajkiem kolejarzy w Królestwie Polskim. Sławę przyniosły mu jednak akcje bojowe, przede wszystkim na Pawiak oraz pociąg pocztowy pod Celestynowem.

Akcja na więzienie na Pawiaku miała na celu uwolnienie dziesięciu więźniów politycznych skazanych na śmierć lub zagrożonych karą śmierci. Została zorganizowana pod bezpośrednim nadzorem CKR. W nocy z 23 na 24 kwietnia 1906 r. do komendy Pawiaka zadzwonił Feliks Kon, który podszywając się pod oberpolicmajstra Piotra Meyera polecił przygotować więźniów do przewiezienia. Krótko po tym telefonie do więzienia przyjechał ze sfalszowanym listem Jur-Orzechowski. Wystąpił jako rtm. von Budberg i dysponował niewielkim, odpowiednio umundurowanym oddziałem eskorty. Odebrał więźniów w karetce. Po opuszczeniu

terenu Pawiaka ogłuszono woźnicę, uwolniono, a następnie ukryto byłych więźniów. Następnego dnia CKR rozpowszechniło ulotki "*Nasza amnestia*", z informacjami o akcji. Akcja stała się głośną na całym obszarze Rosji. Spopularyzowała ją m.in. broszura wydana w języku rosyjskim przez współorganizatora akcji F. Kona.

Trzy miesiące po akcji, która zakończyła się uwolnieniem więźniów Pawiaka, Jur-Gorzechowski dowodził uderzeniem na pociąg pocztowy. Pomyślnie zakończona akcja pod Celestynowem, podczas której przejęto na potrzeby partyjne kilkanaście tysięcy rubli, odbyła się 26 lipca 1906 r.

W listopadzie 1907 r. Jur-Orzechowski został aresztowany. Rosyjskie instytucje śledcze nie zorientowały się, iż ujęły jednego z najbardziej poszukiwanych bojowców. Uważały, iż należy jedynie do grona aktywnych agitatorów i w trybie administracyjnym zesłały go na Syberię, następnie po zmianie decyzji wydalili w maju 1908 r. z Rosji.

Po odzyskaniu wolności Jur-Orzechowski podjął antyrosyjską działalność niepodległościową w obdarzonej szeroką autonomią Galicji. Podobnie jak część przywódców PPS i członków jej Organizacji Bojowej (m.in. Józef Piłsudski i Kazimierz Sosnkowski) uważał wówczas, iż należy kontynuować walkę w oparciu o szerszą pozbawioną wyraźnie socjalistycznego programu organizację, której podstawowym celem będzie przygotowanie kadry dowódczej dla przyszłej armii insurekcyjnej.

Pod koniec czerwca 1908 r. we lwowskim mieszkaniu Kazimierza Sosnkowskiego odbyło się - z inspiracji Józefa Piłsudskiego - zebranie założycielskie konspiracyjnego Związku Walki Czynnej. Gorzechowski razem z Marianem Kukielem i Kazimierzem Fabrycym został wybrany do komisji, mającej opracować regulamin i deklarację ideową ZWC. Należąc już do bliskich współpracowników Piłsudskiego oraz dysponując doświadczeniem wyniesionym z rewolucji 1905-1907 r. wykładał naukę o broni na kursach (tzw. Niższa Szkoła Wojskowa) ZWC. Jako emisariusz tej

organizacji wyjeżdżał, pod przybranym nazwiskiem, do Królestwa Polskiego i na Wileńszczyznę. Podczas jednej z takich misji poniósł porażkę próbując uwolnić, przy pomocy białoruskich rewolucjonistów, z więzienia w Wilejce Czesława Świrskiego. W 1910 r., po ukończeniu kursu oficerskiego, zaangażował się także w prace szkoleniowe jawnych Związków Strzeleckich. W 1912 r. nawiązał współpracę z miesięcznikiem "Placówka".

Na Wielką Wojnę wyruszył w szeregach Związków Strzeleckich, jako podkomendny Piłsudskiego. Razem z kilkoma innymi byłymi bojowcami (m.in. Ignacym Boernerem) otrzymał zadanie organizacji oddziałów dywersyjnych i strzeleckich na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego, gdzie - zgodnie z zamysłem Piłsudskiego - miała się rozpocząć antyrosyjska akcja powstańcza. Prawdopodobnie tworzył konspiracyjne komórki dywersyjne, wykorzystując struktury PPS, również w Piotrkowie i Łodzi.

Zmiana planów Piłsudskiego nastąpiła pod presją austro-węgierskiej Naczelnej Komendy kierującej strzelców na Kielce, a następnie domagającej się rozwiązania zawiązku wojsk polskich lub wcielenia ich pod postacią Legionów Polskich do austriackich formacji pospolitego ruszenia. 22 sierpnia 1914 r. Piłsudski wcielił swoich strzelców, zorganizowanych w 1 pułk piechoty, do Legionów.

Jur-Gorzechowski w listopadzie 1914 r. rozpoczął służbę w żandarmerii polowej I Brygady Legionów Polskich. Przeszedł jej szlak bojowy od Łowczówka, przez Konary, po Lubelszczyznę. Zapisal się we wspomnieniach towarzyszy broni jako odważny i lojalny kolega, wyrozumiały przełożony. "*Szef żandarmerii polowej Jur, gdyby mógł - zapisał w swoich szkicach "Piłsudzycy" Juliusz Kaden-Bandarowski - wymagalby od ludzi mniej niż oni sami od siebie. Dlatego tak go wszyscy lubią i cenią na srogim posterunku żandarmskim*". Przyłgnęło wówczas do niego przezwisko "*Bracie Kochany*", utworzone od zwrotu często używanego w rozmowach z bliskimi mu ludźmi, a nawet podwładnymi i aresz-

towanymi. Wśród jego przyjaciół znajdował się lekarz I pułku, a potem I Brygady Felicjan Sławoj-Składkowski. 14 grudnia awansował na podporucznika. W maju następnego roku będąc na stanowisku komendanta żandarmerii polowej I Brygady otrzymał stopień porucznika.

Na rozkaz Józefa Piłsudskiego prowadził także akcje werbunkowe do I Brygady na terenach okupowanych przez wojska austro-węgierskie. Podczas jednej z nich został aresztowany jesienią 1915 r. w Zamościu przez Austriaków i wydany rozkazem Komendy Legionów z szeregów. Dlatego też późną wiosną 1916 r. Piłsudski skierował go do konspiracyjnej Polskiej Organizacji Wojskowej. W piśmie wysłanym do Walerego Sławka, datowanym 15 maja 1916 r., sugerował wykorzystanie Jura-Gorzechowskiego do prac Centralnego Komitetu Narodowego oraz agitacji w środowisku Stronnictwa Ludowego.

W Warszawie Jur-Gorzechowski wszedł do Komendy Naczelnej POW. Podjął także działalność w milicji miejskiej stolicy Królestwa Polskiego, należąc do grona jej organizatorów. Wykorzystując osobiste przyjaźnie, w tym nawiązane jeszcze w okresie rewolucji 1905 - 1907 r., utworzył stosunkowo silne struktury powiatowe w milicji. W listopadzie 1918 r. pozytywnie zaważyły one na przejmowaniu miasta przez odradzające się polskie państwo i zapewnieniu bezpieczeństwa jego mieszkańców.

W pierwszych tygodniach niepodległości Jan T. Jur-Gorzechowski pełnił funkcję komendanta milicji (szefa Naczelnej Inspekcji Policji) oraz szefa Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Jednocześnie zachował status oficera, w stopniu majora żandarmerii Wojska Polskiego.

Pracując w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Jur-Gorzechowski był pierwszym organizatorem policji państwowej na obszarze b. zaboru rosyjskiego. Brak regulacji prawnych spowodował, iż wynik jego prac miał w poważnym jeszcze stopniu tym-

czasowy charakter. Innym problemem okazała się znikoma ilość przygotowanych przed 1918 r. kadr dla narodowej policji. W tej sytuacji Jur-Gorzechowski chętnie powierzał odpowiedzialne stanowiska byłym towarzyszom partyjnym oraz legionowym. W ocenie prawicowych, głównie narodowo-demokratycznych polityków należał do najbliższych współpracowników ministra spraw wewnętrznych Stanisława A. Thugutta. Opinia publiczna umieszczała go w lewicowym i socjalistycznym nurcie polskiej polityki. Z tego powodu został aresztowany, razem m.in. z premierem Jędrzejem Moraczewskim i min. S.A. Thugutem, w nocy z 4 na 5 stycznia 1919 r. przez wojskowych zamachowców, znajdujących się pod rozkazami płk. Mariana Januszajtisa.

Epizodyczny, a przy tym wręcz operetkowy - zdaniem samego Józefa Piłsudskiego - przebieg inspirowanego przez prawicę zamachu nie wpłynął na karierę Jura-Gorzechowskiego. Kończył tymczasową organizację, kierowanej przez siebie policji państwowej. 1 czerwca 1919 r. awansował na podpułkownika WP. Można przypuszczać, iż czynił zabiegi o odwołanie z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

W sierpniu 1919 r. Jur-Gorzechowski został skierowany do Dowództwa Żandarmerii Polowej. Początkowo zajmował stanowisko oficera do zleceń. Wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. We wrześniu 1920 r. objął dowództwo żandarmerii, jednak już w kwietniu następnego roku został przeniesiony na stanowisko dowódcy 3 dywizjonu żandarmerii w Grodnie. 15 sierpnia 1924 r. awansował na pułkownika. W okresie od 1924 r. do 1926 r. był komendantem Brześcia.

Głośnym wydarzeniem towarzyskim stał się w czerwcu 1922 r. ślub Jura-Gorzechowskiego ze zdobywającą uznanie literatką Zofią Nalkowską. Burzliwy, nie wolny od konfliktów i zdrad związek, został zerwany w 1929 r. po nawiązaniu przez Jura-Gorzechowskiego bliskiej znajomości z żoną poety i tłumacza

Juliana Ejsmonda, Janiną z domu Scheinkonig. Gorzechowscy nie zdecydowali się na przeprowadzenie formalnego rozwodu.

Podczas zamachu majowego 1926 r. opowiedział się po stronie Józefa Piłsudskiego, choć bezpośrednio nie wziął udziału w walkach w stolicy. Opozycyjni politycy oskarżali płk. Jura-Gorzechowskiego oraz gen. Stefana Dęba-Biernackiego, iż ponosi odpowiedzialność za wyjątkowo surowe traktowanie przeciwników Józefa Piłsudskiego, w tym generałów Tadeusza Rozwadowskiego oraz Włodzimierza Zagórskiego, przetrzymywanych w więzieniu na Antokolu w Wilnie. Według relacji gen. Leona Berbeckiego - trudnej dzisiaj do oceny - Gorzechowskiego i Biernackiego chronił autorytet Marszaka.

W drugiej połowie 1926 r. otrzymał nominację na wojskowego komendanta Warszawy. Natomiast w listopadzie 1928 r. objął stanowisko komendanta głównego Straży Granicznej, które piastował do kwietnia 1938 r. 19 marca 1938 r. awansował na generała brygady. Rok później przeszedł w stan spoczynku. Zamierzał poświęcić się kontynuowaniu rozpoczętej kilka lat wcześniej działalności politycznej.

Ideowo związany z polityką obozu sanacyjnego, od 1928 r. należał do PPS dawna Frakcja Rewolucyjna. Jesienią 1930 r. został członkiem władz tej partii, odpowiedzialnym za rozwój jej młodzieżowych struktur. W tym samym mniej więcej czasie bez powodzenia starał się o wybór na posła z województwa płockiego, umieszczony na liście Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. W 1934 r. stanął na czele utworzonej właśnie Organizacji Młodzieży Pracującej, która skupiła kilkanaście tysięcy członków. Sprzeciwiał się unifikacji i totalitaryzacji ruchów młodzieżowych. Jeszcze jesienią 1937 r. przystąpił w imieniu OMP do porozumienia przywódców ZHP, Związku Strzeleckiego i Centralnego Związku Młodej Wsi (CZMW) zawiązanego 15 października 1937 r. Cel czwórporozumienia skomentował jego współtwórca Stanisław Gierat (CZMW): "*Czuwać będziemy nad tym, by młode*

pokolenie nie zostało sprowadzone na manowce niebezpiecznych hasel, eksperymentów zagranicznych i metod walki, nie licujących z honorem Polaka". W 1938 r. Jur-Gorzechowski zasiadł w Radzie Naczelnej Obozu Zjednoczenia Narodowego. Rozwijał także współpracę z Instytutem Naukowego Badania Komunizmu, osiągając godność jego prezesa. Na tym ostatnim stanowisku zabiegał o subsydia na rzecz Instytutu i wydawanego przez niego miesięcznika "Bój z Komunizmem".

Nie uczestniczył w działaniach zbrojnych podczas kampanii wrześniowej 1939 r. Po porażce sił polskich i wyjeździe rządu z kraju udał się - przez Rumunię - na emigrację. Towarzyszyła mu Janina Ejsmondowa.

Na obczyźnie podjął starania o zatrudnienie w organizowanym przez gen. Władysława Sikorskiego aparacie administracyjnym lub o ponowne przyjęcie do Wojska Polskiego. Uważany za jednego z czołowych "piłsudczyków", a jednocześnie bliskich politycznych współpracowników marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza, został odsunięty od pracy w emigracyjnych instytucjach państwowych oraz pozbawiony możliwości podjęcia czynnej służby wojskowej. W tym drugim wypadku, na decyzji o odmowie przydzielenia Jurowi-Gorzechowskiemu stanowiska w armii ważył także wiek zainteresowanego, który w 1939 r. ukończył 65 lat. Uzyskał jedynie, pod koniec 1940 r., przydział do Ośrodka Zapasowego Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich, a następnie wiosną 1943 r. do tzw. 2 Grupy oficerów (bez stanowiska). Dzięki takim zaszerogowaniom dysponował minimalnymi środkami, pozwalającymi na bardzo skromne życie. Po zakończeniu wojny został ok. 1947 r. zdemobilizowany.

Zdecydował się pozostać na obczyźnie. Osiedlił się w Wielkiej Brytanii. Zmarł 21 czerwca 1948 r. w Brookwood.

Jan T. Jur-Gorzechowski był odznaczony m.in. Krzyżem Virtuti Militari V kl., Krzyżem Niepodległości z Mieczami, czte-

rokrrotnie Krzyżem Walecznych, Orderem Odrodzenia Polski III kl., Medalem 10-lecia Odzyskanej Niepodległości.

Michał Klimecki

Bibliografia selektywna

- CAW, *Akta Personalne*;
- Banderowski-Kaden J., *Piłsudczycy*, Warszawa 1936;
- Berbecki L., *Pamiętniki generała broni ...*, Katowice 1959;
- Friszke A., *O kształt Niepodległej*, Warszawa 1988;
- Garlicki A., *U źródeł obozu belwederskiego*, Warszawa 1983;
- Kalabiński S., Jan Tomasz Gorzechowski, [w:] *Słownik Biograficzny Działaczy Polskiego Ruchu Robotniczego*, t.2, Warszawa 1987 (tam bibliografia);
- Kirchner H., [w:] Zofia Nalkowska, *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: *PSB*), t. XXII, Wrocław 1977;
- Kryśka-Karski T., Żurakowski S., *Generałowie Polski Niepodległej*, Warszawa 1991;
- Łoza S., *Czy wiesz kto to jest?*, Warszawa 1938;
- Nalkowska Z., *Dzienniki 1939-1944*, wyd. H. Kirchner, Warszawa 1956;
- Piłsudski J., *Korespondencja 1914-1917*, opr. S. Biegański, A. Suchcitz, Londyn 1986;
- Płoski S., Jan Tomasz Gorzechowski, [w:] *PSB*, t. VIII, Wrocław 1959;
- Składkowski S.F., *Moja służba w brygadzie. Pamiętnik polowy*, Warszawa 1990;
- Stawecki P., *Następcy Komendanta. Wojsko a polityka wewnętrzna Drugiej Rzeczypospolitej w latach 1935-1939*, Warszawa 1969;
- Stawecki P., *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918-1939*, Warszawa 1994.

Kazimierz Młodzianowski
(1880-1928)

Kazimierz Młodzianowski

(29.VII.1880-04.VII.1928)

Kazimierz Młodzianowski urodził się 29 lipca 1880 r. w Woli Soleckiej, w guberni radomskiej byłej Kongresówki. Pochodził z zamożnej rodziny szlacheckiej herbu "Dąbrowa". Jego ojciec Stanisław Feliks był uczestnikiem powstania styczniowego i zmuszony do wyjazdu wyemigrował za granicę, gdzie przebywał do 1880 r. Matką Kazimierza była Helena z Symonowiczów. Oboje rodzice byli narodowości polskiej i wyznania rzymskokatolickiego. W 1900 r. Młodzianowski ukończył 7 klasową szkołę tekstylno-przemysłową w Łodzi na wydziale farbiarstwa. Od 1 października 1900 r. do 1 października 1901 r. odbył obowiązkową służbę wojskową w armii rosyjskiej z przydziałem do 26 pułku piechoty. 13 września 1901 r. ukończył kurs dla oficerów rezerwy w stopniu chorążego piechoty.¹ Ze służbą wojskową rozstał się aż do 1914 r. Do tego okresu przez dwa semestry studiował na Wydziale Agronomii Uniwersytetu Jagiellońskiego, a w latach 1901-1906 i 1909-1913 studiował malarstwo w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych pod kierunkiem Józefa Mehoffera, Józefa Pankiewicza i Stanisława Dębickiego.

W czasie studiów ożenił się z Makarow Wilczyńską, z którą miał dwie córki: Bronisławę (ur. 1905 r.) i Helenę (ur. 1906 r.). W tym okresie również często podróżował, wyjeżdża-

jąc m.in. do Francji i Włoch. Swoje prace malarskie Młodzianowski wystawiał w krakowskim Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych (TPSP) i w warszawskim Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych (TZSP). W ramach działalności artystycznej prowadził również kursy szkoleniowe dla rzemieślników w zakresie kucia metalu na zimno² W 1913 r. został pierwszym dyrektorem stowarzyszenia "Warsztaty Krakowskie" i jako pierwszy zajął się od podstaw zagadnieniem kilimu i robót w metalu, tworząc szereg doskonałych modeli.³

Po wybuchu I wojny światowej w 1914 r. Młodzianowski jako ochotnik wstąpił do Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego i 4 sierpnia 1914 r. został mianowany dowódcą 1 plutonu 12 kompanii piechoty. W tym samym miesiącu powierzono mu obowiązki dowódcy taboru III batalionu 1 pułku Legionów. Na początku grudnia 1914 r. został adiutantem III batalionu, a następnie przejął adiutanturę 1 pułku I Brygady Legionów i pełnił ją do września 1916 r. Do tego czasu był dwukrotnie awansowany. Rozkazem Komendy Legionów L.20 z 27 września 1914 r. mianowany został do stopnia podporucznika, a rozkazem I Brygady z 1 stycznia 1915 r. awansowano go na porucznika 1 pułku I Brygady Legionów Polskich. Awans Młodzianowskiego na porucznika został zatwierdzony Rozkazem N.K.A.L. 5331 5 marca 1915 r.⁴ Od października do grudnia 1916 r. pozostawał w sztabie 1 pp przechodząc jednocześnie szkolenie prowadzone przez instruktorów z armii niemieckiej. Do 1 maja 1917 r. był dowódcą kompanii w 1 pułku piechoty, a następnie do 21 czerwca 1917 r. dowódcą kompanii 4 obozu wyszkoleniowego w Zambrowie. Brał udział w walkach z Rosjanami pod Laskami, Nidą, Ożarowem i Jastkowem, wyróżniając się zwłaszcza w bojach pod Chyżówką (23/24.XI.1914 r.) i Konarami (22.V.1915 r.) za co został odznaczony w 1922 r. Orderem Virtuti Militari V Klasy. 5 16 lipca 1917 r. Rozkazem ofic. Dtw. L.144 por. Młodzianowski został zwolniony z Legionów w związku z kryzysem przysięgowym oddziałów

Piłsudskiego. Wraz z innymi oficerami internowano go w obozie w Beniaminowie. Obóz internowania opuścił 29 czerwca 1918 r. i do końca października 1918 r. był zmobilizowany jako członek Polskiej Organizacji Wojskowej (POW) do rozbrajania Austriaków w Krakowie.

Jako dowódca kompanii 5 pułku piechoty 29 października 1918 r. por. Młodzianowski rozpoczął służbę w Wojsku Polskim. Wziął udział w walkach o Lwów, dowodząc I batalionem 5 pp i organizując jednocześnie kadry do III batalionu tegoż pułku. Rozkazem z 17 grudnia 1918 r. awansowany do stopnia kapitana, po czym został wezwany przez Naczelnego Wodza do Warszawy; wszedł wówczas w skład Komisji Weryfikacyjnej Adiutantury Generalnej jako referent spraw legionowych.⁶ Po trzymiesięcznej służbie w Adiutanturze MSWojsk. odkomenderowano Młodzianowskiego do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z zadaniem zorganizowania struktur przyszłej Policji Państwowej. W czasie pracy w nowym resorcie był autorem projektu włączenia Milicji Ludowej do tworzonej wówczas służby bezpieczeństwa. Głównym jednak jego dążeniem było zespolenie Policji Komunalnej i Milicji Ludowej w jedną całość. 8 kwietnia 1919 r. Młodzianowski został powołany na stanowisko Komendanta Głównego Policji Komunalnej i Milicji Ludowej.⁷ Funkcję tę sprawował do 28 maja 1919 r. biorąc jednocześnie udział w pracach nad projektem ustawy sejmowej o służbie bezpieczeństwa w kraju. W krótkim czasie służby w MSW, jako komendant policji zlikwidował Milicję Ludową powołując na jej miejsce bataliony etapowe i liniowe. W ten sposób dokonał reorganizacji struktur policyjnych, tworząc przy okazji podwaliny pod przyszłą Policję Państwową. Z MSW odszedł na własną prośbę i powrócił do służby w wojsku. W czerwcu 1919 r. na rozkaz ministra spraw wojskowych Młodzianowski został wysłany na półroczny kurs Szkoły Sztabu Generalnego. Po powrocie z kursu mianowano go komendantem Szkoły Podchorążych w Warszawie, którym był z przerwami do 1924 r. W pierw-

szej połowie czerwca 1920 r. awansował na majora (14.II.1920 r.), a 11 czerwca 1920 r. mianowano go do stopnia podpułkownika.⁸ 1 lipca 1920 r. odkomenderowano Młodzianowskiego do Dowództwa Frontu Południowego w charakterze inspektora etapów. Funkcję tę pełnił do 28 lipca, kiedy to Naczelne Dowództwo mianowało go Kwatermistrzem 1 Armii.⁹ Po rozwiązaniu 1 Armii przez krótki okres pracował w sztabie Frontu Południowego nad zorganizowaniem obrony Kowla i Łucka. 10 września powrócił na stanowisko komendanta Szkoły Podchorążych w Warszawie. Po wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. działał w tajnej organizacji pod nazwą "*Honor i Ojczyzna*" (H₂O) powstałej za zgodą Piłsudskiego i dbającą o poziom moralny korpusu oficerskiego.¹⁰ W kwietniu 1922 r. był delegatem MSWojsk. przy Naczelnictwie Związku Harcerstwa Polskiego, a w czerwcu 1923 r. był na trzytygodniowym szkoleniu we francuskich szkołach wojskowych. 1 kwietnia 1924 r. Młodzianowski awansował do stopnia pułkownika WP ze starszeństwem 1 lipca 1923 r. W roczniku oficerskim z 1924 r. figurował pod pozycją 11 z przydziałem do 41 pp w stanie nieczynnym.¹¹ W październiku 1924 r. został zwolniony z funkcji komendanta Szkoły Podchorążych i przeniesiony w stan nieczynny na okres 12 miesięcy w stopniu tytularnego generała brygady.

W październiku 1924 r. Młodzianowski objął funkcję prowizorycznego wojewody poleskiego, a po przejściu do rezerwy został zatwierdzony ostatecznie na tym stanowisku. Jako jeden z twórców Policji Państwowej, na zjazdach wojewodów często podkreślał analfabetyzm oraz brak orientacji w zadaniach wśród policjantów i proponował likwidację takiego stanu rzeczy w jak naj szybszym czasie. Przewrót majowy Piłsudskiego został przez Młodzianowskiego zdecydowanie poparty, dzięki czemu w trzech kolejnych gabinetach rządowych Kazimierza Bartła piastował urząd ministra spraw wewnętrznych. W czasie sprawowania tej funkcji 18 sierpnia 1926 r. przedstawił Młodzianowski Radzie Ministrów projekt "*Wytycznych dla władz rządowych w sprawie*

stosunku do mniejszości narodowych". Materiał zawarty w treści projektu spowodował, iż na posiedzeniu Sejmu 20 września 1926 r. Klub Chrześcijańskiej Demokracji zgłosił wniosek o udzielenie wotum nieufności ministrowi Młodzianowskiemu, który wyprzedzając fakty powołał nawet zespół mający opracować szczegółowy program polityki narodowościowej. Mimo to premier Bartel w trzecim swym rządzie ponownie powołał Młodzianowskiego na ministra spraw wewnętrznych.¹² Niestety, już 30 września 1926 r. nowy rząd Bartła podał się do dymisji, a Młodzianowski musiał opuścić zajmowane stanowisko. 12 października 1926 r. został mianowany wojewodą pomorskim na miejsce Stanisława Wachowiaka. Powołanie go na to stanowisko miało na celu pozyskanie Pomorza dla sanacji, której Młodzianowski był rzecznikiem. Był on również jednym z tych, którzy pragnęli pogodzić interesy swoich mocodawców z interesami miejscowej ludności. W pierwszym swym publicznym wystąpieniu do pracowników Urzędu Wojewódzkiego główny akcent położył na ogólnonarodowe hasło, jakim było "*Wszystko dla Gdyni*". Przed wyborami do Sejmu w marcu 1928 r. prowadził aktywną działalność przedwyborczą, mającą na celu pozyskanie dla sanacji mandatów z Pomorza. M.in. zwrócił się do biskupa Okoniewskiego z prośbą o ograniczenie występowania kleru w agitacji przedwyborczej. Jednak zabiegi Młodzianowskiego nie przyniosły prawie żadnych korzyści.¹³ Obóz piłsudczykowski nie zdobył na Pomorzu żadnego mandatu, co wywołało wśród lokalnej prasy Pomorza nagonkę na wojewodę.

Obok działalności politycznej prowadził również Młodzianowski działalność artystyczną. W latach 1918-1919 był ponownie dyrektorem "*Warsztatów Krakowskich*". Dość często brał udział w wystawach a w 1926 r. był jednym z założycieli Spółdzielni Artystów "*Lad*", przesyłując jej Radzie Nadzorczej. Uprawiał malarstwo olejne, akwarelowe i pastelowe, a także projektował kilimy i polichromie. W okresie międzywojennym jego prace były często wystawiane i przyciągały dużą liczbę zwiedzających.

Zmarł 4 lipca 1928 r. w Krynicy w wieku 48 lat. Pochowany został na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Kazimierz Młodzianowski odznaczony był:

- Orderem Virtuti Militari V Klasy (1922 r).
- Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Polonia Restituta
- trzykrotnie Krzyżem Walecznych
- austriackim Krzyżem Zasługi II Klasy
- odznaką "Za wierną służbę".

Marek Gajewski

Przypisy:

¹ CAW, AP 8883 + 11556, Karta ewidencyjna Kazimierza Młodzianowskiego, n.pag.

² *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław 1976, s.422.

³ *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej. Księga Pamiątkowa 1918-1928*, Kraków 1928, s.713.

⁴ CAW, AP 13667, Wyciąg ewidencyjny akt Kazimierza Młodzianowskiego z 29.III.1921 r., n.pag.

⁵ CAW, VM-72-6621, Wniosek o odznaczenie Orderem Virtuti Militari V Klasy Kazimierza Młodzianowskiego z 03.IV.1922 r., n.pag.

⁶ CAW, AP 8883 + 11556, Karta stanu służby ppłk szt. Gen. Kazimierza Młodzianowskiego, n. pag.

⁷ Misiuk A., *Policja Państwowa 1919-1939*, Warszawa 1996, s.18; *Polski Słownik Biograficzny*, s.423.

⁸ CAW, AP 8883 + 11556, n.pag.

⁹ CAW, AP 8883 + 11556, *Depesza Naczelnego Dowództwa W.P. Szt. Gen. 7002/V. Pf. G/2. do Dowództwa Frontu Północno-Wschodniego w sprawie mianowania ppłk Kazimierza Młodzianowskiego Kwatermistrzem I Armii*, n.pag.

¹⁰ Garlicki A., *Przewrót majowy*, Warszawa 1978, s.78.

¹¹ *Rocznik oficerski 1924*, Warszawa 1924, s.340.

¹² Próchnik A., *Pierwsze piętnastolecie Polski Niepodległej*, Warszawa 1983, s.193-205.

¹³ Wapiński R., *Życie polityczne Pomorza w latach 1920-1939*, Warszawa 1983, s.133-141.

*Władysław Henszel
(1880-1939)*

Władysław Henszel

(22.V.1880 - po 1939 r.)

Władysław Henszel urodził się 22 maja 1880 r. w majątku Kowienki, w powiecie kurskim, na terytorium Rosji. Był synem Michała Hieronima i Konstancji z Malinowskich. Pochodził ze szlacheckiej rodziny Henszlów wysiedlonej w głąb Rosji z ziemi lidzkiej po zdławieniu powstania 1863 r. W lipcu 1880 r. ochrzczony został w rzymsko-katolickim kościele parafialnym w Kursku przez księdza Benedykta Andruszkiewicza.¹

Średnią szkołę realną ukończył w kurskim gimnazjum, a następnie w 1898 r. rozpoczął studia w Instytucie Technologicznym w Charkowie, z którego został usunięty w 1902 r. za udział w ruchu akademickim i przynależność do Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). W październiku 1902 r. wstąpił do armii rosyjskiej, w której służył jako ochotnik wolontariusz 202 pułku piechoty. Rok później otrzymał pierwszy awans oficerski i mianowano go chorążym 264 pułku piechoty, z którym wziął udział w wojnie rosyjsko-japońskiej 1905 r. Po zakończeniu działań wojennych na Dalekim Wschodzie odkomenderowano Henszla do służby w stacjonującym w Kijowie 41 pp. Pełniąc obowiązki dowódcy kompanii tego pułku prowadził jednocześnie wśród żołnierzy - Polaków samodzielną pracę propagandową w kierunku niepodległości państwowej. W tym samym czasie utrzymywał również ścisły kontakt

z działaczami PPS konspiracyjnymi na terytorium Rosji. W 1908 r. ponownie rozpoczął studia w Instytucie Technologicznym, tyle że w Petersburgu. W chwilach wolnych od nauki brał czynny udział w organizacjach społecznych na terenie kolonii polskiej w tym mieście. Z ramienia PPS prowadził ożywioną akcję agitacyjną wśród robotników polskich Fabryki Putilowskiej oraz w kołach młodzieży akademickiej.

W latach 1909-1910 był prezesem Polskich Kuchni Studentek, legalnej organizacji mającej na celu utrzymywanie ciągłości kultury polskiej.² Po ukończeniu studiów, wobec trudności finansowych i w poszukiwaniu pracy wyjechał do Władywostoku, gdzie do 1914 r. pracował na stanowisku naczelnika Zarządu Hydrotechnicznego.

W chwili wybuchu I wojny światowej został zmobilizowany i przydzielony do I Korpusu Turkiestańskiego, w którym pełnił funkcję komendanta stacji kompanii radiotelegraficznej. 1 października 1916 r. awansowany został do stopnia podporucznika. Od 1 stycznia do 1 września 1917 r. Henszel był dowódcą oddziału komunikacji wojennej przy sztabie Frontu Zachodniego. Do 1 stycznia 1918 r. pracował w MSWojsk. na stanowisku naczelnika oddziału do spraw przemysłu wojennego.³ W tym samym czasie brał czynny udział w pracach sekcji żołnierskiej PPS w Mińsku.

Ze służby wojskowej w armii rosyjskiej zwolniony został 18 lutego 1918 r. przez Naczelnika Komunikacji Wojennych armii Frontu Zachodniego. Po kilku nieudanych próbach przejścia linii frontu powrócił do kraju dopiero w grudniu 1918 r. i został natychmiast przydzielony do Ministerstwa Robót Publicznych. Pracował w nim na stanowisku inspektora rzecznego w Krakowie, a następnie w Warszawie.⁴ W drugiej połowie kwietnia 1919 r., na polecenie ówczesnego ministra spraw wewnętrznych Stanisława Wojciechowskiego i naczelnika wydziału bezpieczeństwa Kazi-

mierza Młodzianowskiego, zaangażowano go do prac w MSW, gdzie miał zająć się organizacją struktur bezpieczeństwa w kraju.

28 maja 1919 r. Henszel objął stanowisko komendanta jednostek Policji Komunalnej i Milicji Ludowej, a następnie po powołaniu do życia Policji Państwowej, co nastąpiło 24 lipca 1919 r., został jej Komendantem Głównym.⁵ We wniosku nominacyjnym podkreślano jego predyspozycje do wykonywania przyszłych obowiązków i pokładano w nim duże nadzieje na przeprowadzenie należytej unifikacji struktur policyjnych pozostałych po trzech zaborach.

Funkcję Komendanta Głównego Policji Państwowej sprawował Henszel do 20 kwietnia 1922 r., kiedy to na wniosek MSW został zdymisjonowany za to, że w okresie pełnienia jego obowiązków nie zdołał doprowadzić do szybkiego i poprawnego zorganizowania Policji Państwowej, która nadal pozostawała na etapie organizacyjnym.⁶ Mimo to, w czasie wojny polsko-sowieckiej 1920 r. nie doprowadził do całkowitego rozbicia i tak słabych struktur Policji Państwowej. Utrzymał spokój i bezpieczeństwo na terenie całego kraju pomimo silnych działań destrukcyjnych prowadzonych przez organizacje wywrotowe i ogólnego zamętu, spowodowanego nagłymi zwrotami wojny. W czasie wojny zdołał nawet zorganizować z kadry policyjnej jeden pułk piechoty (213 pp) oraz szwadron kawalerii, który w trakcie walk zdobył cały szereg odznaczeń bojowych.

Pod jego kierownictwem Policja Państwowa nie ustrzegła się jednak błędów. Jej działania wzbudzały niezadowolenie i bardzo często spotykały się ze słusznymi krytycznymi uwagami władz państwowych i społeczeństwa. Po odejściu z pracy w MSW Henszel został przyjęty do Korpusu Oficerów Rezerwy i w 1924 r. w Roczniku Oficerskim znajdował się w korpusie oficerów łączności z przydziałem do 1 pułku łączności.⁷

W kwietniu 1926 r. powrócił ponownie do pracy w administracji państwowej na stanowisko starosty w powiatach: Stołpc-

(od 03.IV.1926 r.), Slonimiu (od 30.XI.1927 r.), Wejherowie (od 21.IV.1930 r.), Nisku (od 1932 r.) i Wilejce (od 1934 r.). Na terenie administrowanych powiatów pełnił szereg obowiązków w instytucjach samorządowych i społecznych. Był naczelnikiem Zarządu Kasy Komunalnej w Wejherowie, członkiem Komitetu Budowy Drogi Nadmorskiej, prezesem Rady Nadzorczej mleczarni spółdzielczej w Gdyni, prezesem Towarzystwa Domu Ludowego w Slonimiu, prezesem Towarzystwa Szkół Ludowych Polskiego Stronnictwa Ludowego, prezesem oddziału Ligi Morskiej i Kolonialnej⁸. Był żonaty i miał jedno dziecko, córkę Marię, ur. 16 stycznia 1916 r. Jego wojenne losy nie są znane. Zmarł po 1939 r.

Władysław Henszel posiadał następujące odznaczenia:

- Złoty Krzyż Zasługi
- Krzyż Oficerski Orderu Polonia Restituta
- Medal 10-lecia Odzyskanej Niepodległości

Marek Gajewski

Przypisy:

¹ CAW, AP 56, *Odpis Aktu chrztu Władysława Henszla z Księgi Metrykalnej rzymsko-katolickiego kościoła parafialnego w Kursku* n.pag.

² CAW, *Krzyż Niepodległości. Odrzuc. 30.V.1938, Curriculum vitae Władysława Henszla*, n.pag.

³ CAW, AP 56, *Przebieg służby wojskowej Władysława Henszla w armii rosyjskiej*, n. pag.

⁴ *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, pod red. J. Majchrowskiego, Warszawa 1994, s.150.

⁵ *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej. Księga Pamiątkowa 1918-1928*, Kraków 1928, s.327, Leinwand A., *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917-1919*, Warszawa 1972, s.176-178.

⁶ Misiuk A., *Policja Państwowa 1919-1939*, Warszawa 1996, s.166-167.

⁷ *Rocznik Oficerski 1924*, Warszawa 1924, s.894.

⁸ CAW, *Krzyż Niepodległości Odrzuc 30.V.1938, Curriculum vitae*, n.pag.

Wiktor Zygmunt Sas Hoszowski
(1873-1940)

Wiktor Zygmunt Sas Hoszowski

(20.IV.1873-1940)

Wiktor Zygmunt Sas - Hoszowski z Hoszowa urodził się 20 kwietnia 1873 r. w Łysej Górze pow. Skalatów we Wschodniej Małopolsce (Galicja), w rodzinie ziemiańskiej o bogatych tradycjach patriotycznych. Jego dziad brał czynny udział w powstaniu listopadowym, zaś ojciec Stanisław w powstaniu styczniowym.

Szkolę ludową ukończył Hoszowski w Skale, a następnie kontynuował naukę w Gimnazjum Ukraińskim w Tarnopolu. Już jako uczeń gimnazjalny otwarcie występował przeciw rządowi austriackim, organizując kółka niepodległościowe wśród młodzieży szkolnej. Po ukończeniu gimnazjum w 1891 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Okres studiów był także okresem wzmoczonej działalności niepodległościowej w życiu dorastającego Wiktora. Był członkiem tajnych organizacji młodzieży niepodległościowej, mających za cel rozbudzenie i pogłębienie ducha narodowego, walkę z lojalnością wobec zaborców, budzenie wiary w odzyskanie przez Polskę niepodległości.

W 1893 r. przerwał studia na Uniwersytecie Lwowskim i jako jednoroczny ochotnik wstąpił do armii austriackiej. Początkowo do 30 listopada 1894 r. odbywał służbę w 15 pp. 22 grudnia został awansowany do stopnia kadeta (chorążego), a w rok później 24 grudnia 1895 r. do stopnia porucznika. W okresie od 24 grud-

nia do 14 kwietnia 1900 r. pełnił funkcję komendanta plutonu i instruktora w szkole ćwiczeń dla oficerów, jednorocznych ochotników oraz w szkole prowadzenia patroli przy 15 pp. 14 kwietnia 1900 r. został przydzielony na praktykę do Żandarmerii Krajowej w Czechach. Przebywał tam do 1 maja 1901 r. W międzyczasie zmienił swój stan cywilny, żeniąc się w 1900 r. z Jadwigą Krauze. Następnie już jako zawodowy oficer Żandarmerii Krajowej pełnił służbę na terenie Galicji. Był komendantem oddziału, zastępcą oficera sztabowego i funkcjonariuszem prokuratury wojskowej w sprawach Żandarmerii Krajowej. 1 listopada 1904 r. został awansowany do stopnia porucznika, a sześć lat później, 1 listopada 1910 r. do stopnia rotmistrza (kapitana).

Po wybuchu I wojny światowej, w sierpniu 1914 r. został przeniesiony na front. Przez dwa miesiące pełnił funkcję dowódcy oddziału bojowego Żandarmerii Granicznej w rejonie Podwoleczyska, Stojanowa, Łopatowa, Szczucina aż do ujścia Wisłoki do Wisły. Od listopada 1914 r. do 20 stycznia 1915 r. dowodził kordonem bojowym w rejonie Gorlice - Nowy Sącz. 21 stycznia 1915 r. przeniesiono go na stanowisko oficera wywiadowczego przy sztabie 3 Armii stacjonującej w Karpatach w rejonie operacyjnym 10 korpusu austriackiego i niemieckiego "*korpusu beskidzkiego*", a od 10 do 24 czerwca 1915 r. pełnił tę samą funkcję przy 1 Armii stacjonującej na terenie byłej Kongresówki.

24 czerwca 1915 r. został przeniesiony do Naczelnego Dowództwa Lwowa. W latach 1915 - 1916 wiele razy, w wielu przypadkach, gdzie zagrożona była osobista wolność i życie Polaków prześladowanych przez austriackiego generała Letowskiego, swoimi osobistymi wpływami, sprytem i podstępem przyczynił się do ratowania osób zagrożonych więzieniem, a nawet karą śmierci¹.

Usunął i zniszczył wiele aktów prawnych wymierzonych przeciwko czynnym w pracy narodowej Polakom. Skutkiem tego było usunięcie go ze Sztabu Komendy Głównej jako politycznie podejrzanego i wcielenie do macierzystego oddziału żandarmerii

austriackiej we Lwowie. 1 lutego 1917 r. awansowano go jeszcze do stopnia majora. Po zajęciu Lwowa przez Ukraińców 1 listopada 1918 r. został aresztowany i osadzony w koszarach byłej żandarmerii austriackiej. Dzięki jego interwencji, po naklonieniu ówczesnego komendanta żandarmerii austriackiej płk. Straube, aby poświadczył neutralność koszar wobec Rusinów, uratował wojskowy magazyn przedstawiający dużą wartość.²

Przez 4 dni był internowany. Po ucieczce 5 listopada 1918 r. zgłosił się jako ochotnik w Domu Technika we Lwowie i wyraził chęć wstąpienia do formacji wojskowych broniących Lwowa. Został przydzielony do pierwszego odcinka dowodzonego wówczas przez mjr. Konstantego Dzieduszyckiego.

6 listopada przy pomocy będącego wówczas w stopniu porucznika Ludwika de Laveaux wcielił do szeregów obrońców Lwowa 24 żandarmów austriackich narodowości polskiej. Organizował całą służbę bezpieczeństwa na terytorium zajętych przez Armię "*Wschód*": Żandarmerię Krajową, Polową, Lotną, Straż Bezpieczeństwa i Miejską Straż Obywatelską. 23 listopada 1918 r. został Dowódcą Żandarmerii Krajowej i Polowej, a następnie szefem bezpieczeństwa przy Kwaternistrzostwie Armii "*Wschód*".

W Wojsku Polskim doszedł do stopnia podpułkownika, został zweryfikowany ze starszeństwem od 1 czerwca 1919 r.

Po zajęciu przez wojska polskie wschodniej Małopolski występował jako Szef Bezpieczeństwa na tym obszarze. Pełnił funkcję dowódcy żandarmerii przy Okręgu Generalnym Lwów. 15 listopada 1919 r. na wezwanie Ministra Spraw Wewnętrznych Stanisława Wojciechowskiego przeszedł do Policji Państwowej, został komendantem Małopolskiej Policji Państwowej. Przeprowadził jej reorganizację z dawnej Żandarmerii Krajowej, podporządkowując komendy okręgowe naczelnej władzy. 13 września 1921 r. Komenda Policji Państwowej dla byłej Galicji została zniesiona, zaś Wiktor Hoszowski, w uznaniu jego zasług 10 października 1921 r. został mianowany zastępcą Komendanta Głównego

nego Policji Państwowej. Otrzymał też od Ministra Spraw Wewnętrznych zalecenie przeprowadzenia organizacji Policji Państwowej na terenie 5 powiatów Górnego Śląska, mających być wcielonym do Polski. Pomimo wielu trudności ze strony Niemców i alianatów (a w szczególności Anglików) powierzone mu zadanie przeprowadził tak sprawnie, że przy przejściu powiatów w czerwcu 1922 r. Policja Śląska nie tylko spełniła swoje zaszczytne zadanie, ale przedstawiona została jako wzór służby bezpieczeństwa także przez wrogą Polsce prasę niemiecką, francuską i angielską.

8 kwietnia 1922 r. został mianowany Komendantem Głównym Policji Państwowej. W czasie swojego przewodniczenia przeprowadził reorganizację policji na terenie całego kraju, wydał m.in. 20 maja 1922 r. instrukcję służbową w celu stworzenia nowych zasad działania okręgowych urzędów śledczych.³ Funkcję Komendanta Głównego Policji Państwowej pełnił do 17 marca 1923 r.⁴

Z dniem 1 lutego 1924 r. przeszedł na emeryturę. Dalszą część swojego życia poświęcił pracy społecznej. Zamieszkał we Lwowie; od 1927 r. był sędzią w tamtejszym sądzie. Działal w Związku Obrońców Lwowa, Związku Oficerów Rezerwy, Małopolskiej Straży Obywatelskiej, Głównym Zarządzie Ochotniczej Straży Pożarnej. Pełnił funkcję prezesa Związku Obrońców Lwowa, Związku Oficerów Rezerwy i Rady Nadzorczej Związków Producentów Mleka, wiceprezesa Związku Plantatorów. Był członkiem Rady Głównej Związku Ziemiaków we Lwowie. W 1934 r. przeniósł się⁵ do Chodorowa (pow. Tlumacz) w województwie stanisławowskim, gdzie mieszkał do wybuchu II wojny światowej.

Po wybuchu wojny i wkroczeniu Armii Czerwonej na ziemie polskie został Hoszowski jesienią (koniec września?) 1939 r. aresztowany przez Sowieców. Osadzony został wraz z grupą ziemian w więzieniu w Tlumaczu, później w Stanisławowie. Stąd 24 grudnia 1939 r. wywieziony został wraz z innymi do Chersonia (styczeń 1940), a następnie do więzienia w miejscowości Mikola-

jów (Ukraińska SSR). Przebywał tam około miesiąca. Najprawdopodobniej zamordowany wiosną 1940 r. na terenie więzienia. Miejsce pochówku nieznane.⁶

Za swoje osiągnięcia i zasługi został odznaczony wieloma odznaczeniami. Są to m.in.:

- Krzyż Walecznych (dwukrotnie)
- Złoty Krzyż Zasługi
- Medal Za Wojnę 1920 r.
- Medal Niepodległości
- Śląski Krzyż Walecznych
- Krzyż Obrony Lwowa z mieczami
- Złoty Medal Signum Laudis z mieczami (austriacki)
- Srebrny Signum Laudis bez mieczy (austriacki)
- Odznaka honorowa II klasy Czerwonego Krzyża (austriacka)
- Odznaka honorowa II klasy Czerwonego Krzyża (niemiecka)

Urszula Kraśnicka

Przypisy:

¹ CAW: Ap 2737 Wiktora Hoszowskiego

² Tamże

³ A. Misiuk "Policja Państwowa 1919 - 1939", Warszawa 1996, s. 297, 299

⁴ Są rozbieżności w opracowaniach co do daty ustąpienia Wiktora Hoszowskiego ze stanowiska Komendanta Głównego PP, Andrzej Misiuk w pozycji cytowanej wyżej podaje datę 31.03.1922 r. W pracy "Kto był kim w II Rzeczypospolitej" podano datę 28 lutego 1923 r., zaś Stanisław Łoza w pracy "Kto jest kim" 1924 r.

⁵ CAW: Ap 2737 Wiktora Hoszowskiego

⁶ K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego 1939-1956*, Warszawa 1995, s.366, 1122.

*Michał Bajer
(1884-1962)*

Michał Bajer

(27.VII.1884-21.IX.1962)

Michał Bajer urodził się 27 lipca 1884 r. w Warszawie. W wieku 28 lat ukończył belgijską Akademię Górniczą w Mons, uzyskując dyplom inżyniera górnictwa. Po studiach powrócił do Warszawy i na terenie Królestwa Polskiego rozpoczął pracę w charakterze kierownika kopalń Towarzystwa "Czeladź".

W sierpniu 1914 r. wstąpił do armii rosyjskiej w której służył do końca 1917 r. Po wybuchu rewolucji październikowej w Rosji w 1917 r., jako oficer byłej armii rosyjskiej wziął udział w tworzeniu oddziałów polskich na wschodzie, zaś po przybyciu na jej terytorium II Brygady Legionów Józefa Hallera został przez niego mianowany na stanowisko oficera sztabowego do współpracy przy formowaniu II Korpusu Polskiego. Dzięki fachowej wiedzy i bezgranicznemu oddaniu sprawie tworzenia na wschodzie polskich oddziałów wojskowych, Michał Bajer dał się poznać jako doskonały organizator struktur sztabowych II Korpusu. Z nim to też przebył cały szlak bojowy od Sorok do Kaniowa.

Po bitwie kaniowskiej 11 maja 1918 r. został wzięty do niewoli niemieckiej, z której zbiegł i przez Kijów, Murmańsk i dalej drogą morską dotarł do Anglii. Po przybyciu do Francji z ramienia Misji Wojskowej Francusko-Polskiej mianowano go szefem I Oddziału sztabu armii gen. Hallera, a następnie przenie-

siono do sztabu 1 Dywizji Strzelców. Z prac organizacyjnych w sztabie armii, jak i w sztabie dywizji, wywiązał się znakomicie ku ogólnemu zadowoleniu dowództwa Armii Polskiej we Francji. W uznaniu zasług oraz dzięki wrodzonym zdolnościom organizacyjnym i pracowitości mianowano pplk. Bajera szefem sztabu I korpusu "błękitnej" armii gen. Hallera.¹ Razem z oddziałami 1 dywizji gen. Józefa Bernarda powrócił do kraju w drugiej połowie kwietnia 1919 r., w ramach przejazdu Armii Polskiej z Francji do Polski.

W lipcu 1919 r. objął dowództwo 3 pułku strzelców z 1 dywizji, przemianowanego 1 września 1919 r. na 45 Pułk Strzelców Kresowych. Pod jego dowództwem pułk wziął udział w wojnie polsko-sowieckiej 1920 r., wyróżniając się zwłaszcza w walkach pod Napadówką i Lipowcem, gdzie z macierzystą 13 DP odparł pierwsze uderzenie Konnej Armii Budionnego. Zdolności operacyjno-taktyczne pplk. Bajera zostały szybko zauważone przez Naczelne Dowództwo WP, które awansowało go do stopnia pułkownika ze starszeństwem od 1 czerwca 1919 r. Dowódcą 45 pułku pozostawał do września 1921 r. zjednując jednocześnie bezgraniczne oddanie podkomendnych z najwyższymi pochwałami dowództwa 13 DP oraz NDWP.

Na wymienionych stanowiskach płk Bajer wykazał ogromne zdolności organizacyjne oraz perfekcyjną umiejętność kierowania czy to w pracach sztabowych, czy też dowodząc pułkiem w chwilach wojny. Od września 1921 r. pełnił obowiązki szefa Sekcji Piechoty w Departamencie I MSWojsk. w Warszawie.² W grudniu 1922 r. przeniesiony został do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, gdzie objął kierownictwo Departamentu Bezpieczeństwa. W okresie od 17 marca 1923 r. do 1 lipca 1923 r. sprawował funkcję p.o. Komendanta Głównego Policji Państwowej. Ze względu na krótki czas pełnienia tej funkcji nie odegrał większej roli w strukturach policyjnych, niemniej w naradach w Komendzie Głównej PP w 1923 r. proponował rozwijanie pracy ideologicznej wśród policjantów.³

1 lipca 1923 r. płk Bajer został mianowany szefem Oddziału II Sztabu Generalnego i pełnił obowiązki do połowy 1926 r.⁴ Po przewrocie majowym został usunięty z zajmowanego stanowiska i przeniesiony do dyspozycji szefa Sztabu Generalnego. Było to wynikiem opowiedzenia się płk. Bajera po stronie prezydenta Stanisława Wojciechowskiego i legalnego rządu. W 1926 r. przyznano mu pełne kwalifikacje do pełnienia służby w Wojsku Polskim. Przez następne dwa lata płk Bajer pozostawał w dyspozycji komendanta kadry oficerskiej WP. Ostatecznie wojsko opuścił 28 lutego 1929 r., kiedy to ustawowo przeniesiony został w stan spoczynku.⁵ Do 1939 r. pracował jako kierownik Misji Polskiej przemysłu górniczego i hutniczego w Katowicach. W 1939 r. piastował funkcję dyrektora technicznego Śląskich Kopalń i Cynkowni. Losy płk. Bajera w czasie okupacji są nieznane. Po wojnie pracował w Centralnym Zarządzie Przemysłu Węglowego w Katowicach, a od 1954 r. pełnił obowiązki redaktora naukowego w Wydawnictwie Górniczo-Hutniczym. Zmarł 21 listopada 1962 r.⁶

W czasie służby wojskowej, zarówno w armii gen. Hallera jak i podczas służby w Wojsku Polskim płk Bajer był wielokrotnie odznaczany polskimi i zagranicznymi orderami i odznaczeniami. W uznaniu zasług odznaczony został:

- Orderem Odrodzenia Polski
- Orderem Virtuti Militari V klasy
- Krzyżem Kawalerskim Orderu Legii Honorowej (1918 r.)
- Krzyżem Komandorskim Orderu Korony Belgijskiej (1925 r.)
- estońskim Krzyżem Wolności 2 klasy (1925 r.)
- czechosłowackim Krzyżem Komandorskim Orderu Lwa Białego (1926 r.)
- jugosłowiańskim Orderem Św. Sawy 3 klasy (1926 r.)
- fińskim Krzyżem Komandorskim Orderu Białej Róży 2 klasy (1926 r.)

- Krzyżem Komandorskim Orderu Korony Włoch (1927 r.)
- lotewskim Orderem Trzech Gwiazd (1928 r.).⁷

Marek Gajewski

Przypisy:

¹ CAW, AP 69/89/152, *Wniosek awansowy na odznaczenie plk. Michała Bajera Orderem "Odrodzenia Polski" z 20.X.1922 r.*, n.pag.

² Tamże, n.pag.

³ Misiuk A., *Policja Państwowa 1919-1939*, Warszawa 1996, s.173.

⁴ Archiwum Państwowe w Suwałkach, Sygn.K 1/25, *Pismo Szefa Oddziału II Szt. Gen. plk. Bajera do Prezesa Sądu Okręgowego z 12.IX.1924 r.*, n.pag.

⁵ CAW, AP 69/89/152, n.pag.

⁶ *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, pod redakcją J. Majchrowskiego, Warszawa 1994, s.149.

⁷ CAW, AP 69/89/152, n.pag.

Marian Gorgoniusz Borzęcki

(8.IX.1889 - 1942)

Marian Gorgoniusz Borzęcki urodził się dnia 8 września 1889 r. w Suwałkach. Był synem 49-letniego, pochodzącego z ziemiaństwa Bolesława Borzęckiego, syna Teofila i młodszej o 15 lat od swego męża Marii z Rakowskich, córki Leona.¹

Borzęccy przybyli do Suwałk w drugiej połowie lat siedemdziesiątych XIX w. Najprawdopodobniej z Warszawy. Wcześniej bowiem, bo od 1861 r., Bolesław był asesorem w Wydziale I (dla Miasta Warszawy) Sądu Policji Poprawczej w Warszawie, następnie podprokuratorem Sądu Kryminalnego w Warszawie, wreszcie został oddelegowany do Sądu Apelacyjnego Królestwa Polskiego w Warszawie na stanowisko pełniącego obowiązki podprokuratora.²

Ta dobrze zapowiadająca się kariera uległa zahamowaniu, być może z powodu narodowości polskiej i wyznania rzymsko-katolickiego, a może ze względów rodzinnych, wraz z oddelegowaniem do Suwałk. Tutaj Borzęccy nabyli nieruchomość z domem przy obecnej ulicy Tadeusza Kościuszki pod nr.8, a Bolesław został sędzią Sądu Okręgowego. Do pierwszych lat XX stulecia, czyli do końca pracy w tym Sądzie był jedynym, wśród prawosławnych, sędzią wyznania rzymsko-katolickiego. Osiągnął rangę rzeczywistego radcy stanu i został odznaczony Orderem Świętego Stanisława II klasy.³

*Marian Gorgoniusz Borzęcki
(1889-1942)*

Będąc w środowisku prawniczym, które odgrywało szczególną rolę na przełomie XIX i XX w. w Suwałkach, zaliczał się do elity intelektualnej i towarzyskiej miasta. Świadczy o tym choćby uczestnictwo w charakterze świadków lub chrzestnych w chrztach dwóch synów Bolesława i Marii, starszego - Leonarda oraz Mariana, nauczycieli gimnazjum suwalskiego (np. Witolda Szczuki i jego żony Stefanii, księdza Jana Downara), radcy rządu gubernialnego Józefa Bortnowskiego, Emmy Bogolowskiej - żony prezesa Sądu Okręgowego, Władysława Jabłońskiego - zastępcy prezesa tegoż Sądu. Borzęccy należeli też bez wątpienia do najmniejszych mieszkańców Suwałk.⁴ Nic więc dziwnego, że wyrastający w takiej rodzinie i środowisku Marian mógł zdobyć wykształcenie. Być może szkołę średnią ukończył w Mariampolu, bowiem jego matka w połowie 1907 r., już po śmierci męża, zamieszkała w tym mieście i wraz z synem Leonardem sprzedała dom w Suwałkach. Marian poszedł w ślady ojca i wybrał karierę prawniczą. W 1912 r. (podaje się też, że 1914) ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu w Petersburgu.⁵

W okresie I wojny światowej Marian Borzęcki przebywał w Warszawie. Już w 1915 r. wstąpił do służb porządkowych w tym mieście, tworzonych przez warszawski Komitet Obywatelski, początkowo pod nazwą Straży Obywatelskiej, później Milicji Miejskiej. Właśnie w niej przeszedł przez kolejne szczeble swej kariery, od milicjanta po kierownika sekcji szkoleniowej. Po powstaniu w grudniu 1917 r. rządu Rady Regencyjnej premiera Jana Kucharzewskiego, Borzęcki został kierownikiem Wydziału Policji w Sekcji Administracyjnej tworzonego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. W ostatnich dniach okupacji, jako starszy referent MSW, brał udział w akcji rozbrajania Niemców w Warszawie. 9 listopada uczestniczył w rozbrajaniu niemieckiej policji kryminalnej w Ratuszu, kierował akcją milicji polskiej na Placu Te-

atralnym i w jego okolicach, zmierzającej do opanowania niemieckich urzędów policyjnych. Nocą z 9 na 10 listopada negocjował złożenie broni przez policję niemiecką z jej prezydentem Ernstem von Glasenappem. Początkowo działania te nie były skuteczne. Niemcy z Ratusza z von Glasenappem skapitulowali dopiero rano 12 listopada.⁶

W pierwszej połowie listopada 1918 r. Borzęcki został mianowany naczelnikiem już samodzielnego Wydziału Policji w MSW. Powierzono mu zadanie zorganizowania państwowej służby bezpieczeństwa dla wszystkich ziem polskich. Załącznikiem jednolitej formacji policyjnej stała się Policja Komunalna, utworzona dekretem Naczelnika Państwa z dn. 9 stycznia 1919 r. Kierowała nią Naczelna Inspekcja, a na naczelnego inspektora powołano 20 stycznia właśnie Borzęckiego.⁷

Równoległe ze sprawowaniem powyższych funkcji Borzęcki ze współpracownikami, głównie z Wydziału Policji MSW, zajął się opracowaniem prawnych podstaw przyszłej, scentralizowanej służby bezpieczeństwa. W toku wielu dyskusji i narad powstał projekt ustawy o policji państwowej, a także zasadnicze plany organizacji jej centralnych i terenowych struktur. 24 lipca 1919 r. Sejm Ustawodawczy przyjął tę ustawę.⁸ Jak ocenia historyk, *"Wiodącą rolę w tych pracach odgrywał naczelnik wydziału Marian Borzęcki. Była to najwybitniejsza postać polskiej policji w okresie międzywojennym, nie tylko jeden z funkcjonariuszy tej służby, ale przede wszystkim teoretyk, twórca różnych pomysłów organizacyjnych. Z dokumentów wynika, że to on głównie stworzył polską policję"*.⁹

Potwierdzeniem tej roli było mianowanie Borzęckiego 17 czerwca 1919 r. zastępcą komendanta głównego Policji Państwowej Władysława Henszla z dniem 1 lipca tego roku. Stanowisko to sprawował do 9 listopada 1921 r.¹⁰ Pracował między innymi nad rozwiązaniem problemów naboru kadr do policji i ich szkoleniem. Starał się wykorzystać w tym doświadczenia policji

innych krajów, a w szczególności angielskiej, jej misja bowiem, z którą współpracował Borzęcki przebywała w latach 1919-1920 w Polsce. Niezwykle ważnym zadaniem było też scalenie różnych, istniejących na ziemiach polskich struktur aparatu bezpieczeństwa w jeden organizm. Od sierpnia do listopada 1919 r. Borzęcki uczestniczył więc w działaniach nad włączeniem żandarmerii krajowej i policji wojskowej z terenu byłej Galicji do Policji Państwowej. Z kolei w 1920 r. zajmował się tworzeniem policji śledczej na wszystkich szczeblach i swoim stanowiskiem przyczynił się do utrzymania jedności korpusu policyjnego, sprzeciwiając się próbom uniezależnienia urzędów śledczych od komend Policji Państwowej. Nie obce mu były również sprawy związane z organizacją i początkami funkcjonowania, zwłaszcza od 1921 r., policji politycznej.¹¹

Organizacja Policji Państwowej określona przepisami ustawy z 24 lipca 1919 r. nie uległa poważniejszym zmianom przez cały okres międzywojenny, co świadczyło pozytywnie o jej autorach, wśród nich o Borzęckim. W 1922 r. został on odznaczony Krzyżem Walecznych, a później francuską Legią Honorową. Wcześniej, bo 22 października 1921 r. powołano go na stanowisko komisarza rządu na miasto stołeczne Warszawę. Piastował je tylko przez rok. W dzień po zabójstwie prezydenta Gabriela Narutowicza, 17 grudnia 1922 r., zawieszono go, co oczywiście nie było przypadkowe, w czynnościach komisarza. Tak więc premier i minister spraw wewnętrznych Władysław Sikorski, być może uznał, że Borzęcki winien ponieść konsekwencje służbowe za wykazane przez organa bezpieczeństwa zaniedbania i bierność wobec endeckich wystąpień i ekscesów, których szczytowym punktem było zamordowanie Narutowicza.¹²

Te tragiczne wydarzenia z grudnia 1922 r. nie zaważyły jednak negatywnie na dalszej karierze Borzęckiego. Przeniesiono go do MSW na stanowisko dyrektora Departamentu Bezpieczeństwa, a po objęciu w maju 1923 r. urzędu premiera przez Wincen-

tego Witosa mianowano z dniem 1 lipca tego roku komendantem głównym Policji Państwowej. Niewątpliwie wiązało się to z dokonaniami Borzęckiego z lat 1919-1921, a także jego proendeckimi sympatiami politycznymi. Trzeba wszak przyznać, że na ogół Komenda Główna Policji pod jego kierownictwem starała się przestrzegać zasady nieangażowania w bieżące sprawy polityczne i działalność legalnych sił politycznych i społecznych. Był Borzęcki również konsekwentnym zwolennikiem utrzymania możliwie szerokiego zakresu samodzielności policji. Dlatego sprzeciwiał się dążeniom zmierzającym do jej zbyt wyraźnego, wręcz całkowitego podporządkowania administracji, a nawet zespolenia z administracją, na co zresztą nie pozwalały przepisy prawa.¹³ Starał się także i to skutecznie nie dopuścić do wyłączenia policji politycznej ze struktur Policji Państwowej i spod kierownictwa Komendy Głównej. W 1925, a zwłaszcza w 1926 r. zostały wydane przepisy, które potwierdzały, że policja polityczna wchodzi w skład korpusu Policji Państwowej, i ostatecznie włączały struktury policji politycznej do komend Policji Państwowej.¹⁴

Przełomowym w życiu Mariana Borzęckiego był rok 1926. Wtedy musiał na stałe opuścić szeregi Policji Państwowej, co, rzecz jasna, mieściło się w polityce personalnej prowadzonej po zamachu majowym przez zwycięski obóz piłsudczykowski. Wprawdzie w czasie zamachu policja nie angażowała się po żadnej ze stron i pełniła swe normalne obowiązki, za co podziękował jej Marszałek Józef Piłsudski, lecz Borzęcki 14 maja został aresztowany i był czasowo przetrzymywany. Po kilku miesiącach, 4 listopada 1926 r. odszedł ze stanowiska komendanta głównego policji, którym został z kolei człowiek Piłsudskiego Janusz Jagrym Maleszewski.¹⁵

Po 1926 r. mógł Borzęcki zaangażować się otwarcie w działalność polityczną. Będąc w latach 1927-1934 wiceprezydentem Warszawy, a później adwokatem w tym mieście, należał też do Stronnictwa Narodowego. Zaliczał się do demokratycznego

skrzydła działaczy tej partii i w latach 1928-1930 był prezesem zarządu stołecznego oraz członkiem jej Rady Naczelnej. Działal bardzo aktywnie przed wyborami parlamentarnymi w 1928 r. W 1936 r. wystąpił jednak ze Stronnictwa Narodowego. Był to zapewne wynik pewnej zmiany w jego orientacji politycznej. Został mianowicie Borzęcki zdecydowanym zwolennikiem Frontu Morges i jego najwybitniejszych przedstawicieli, w szczególności gen. Sikorskiego. Z tym wiązało się wstąpienie go do utworzonego jesienią 1937 r. Stronnictwa Pracy, ugrupowania o programie bliskim do koncepcji Frontu Morges.¹⁶

Po wybuchu II wojny światowej nie zaniechał aktywności politycznej i społecznej w nowych, bez porównania trudniejszych warunkach. 25 listopada 1939 r. wybrano go na wiceprzewodniczącego komisji rewizyjnej Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej. Jesienią tego roku podjął konspiracyjną działalność w tzw. Biurze Politycznym, jako jeden z najbliższych współpracowników jego założyciela inż. Ryszarda Świętochowskiego, byłego redaktora tygodnika Stronnictwa Pracy "Zwrot" i zaufanego gen. Sikorskiego. Skupieni wokół Świętochowskiego konspiratorzy otrzymali od rządu emigracyjnego sporą kwotę pieniędzy na działalność podziemną, chociaż istniała już Służba Zwycięstwu Polski. Podjęli też próbę zmontowania własnego porozumienia między tajnymi organizacjami. Oprócz Biura, które uzurpowało sobie charakter przedstawicielstwa rządu gen. Sikorskiego, utworzyli Centralny Komitet Organizacji Niepodległościowych, jako naczelną reprezentację polityczną kraju. Borzęcki został pierwszym przedstawicielem Rządu RP na Kraj.¹⁷ Ciała te przestały jednak odgrywać samodzielną rolę po aresztowaniu ich członków, do jakich doszło wiosną 1940 r.

Marian Borzęcki został ujęty przez Niemców w końcu marca 1940 r. Najpierw przebywał do 2 maja 1940 r. na Pawiaku, potem wywieziono go do obozu w Sachsenhausen, a w 1942 r.

zamordowano w obozie w Mauthausen.¹⁸

Tadeusz Radziwonowicz

Przypisy:

¹ Archiwum Państwowe w Suwałkach dalej: (APS), *Akta stanu cywilnego parafii rzymsko-katolickiej w Suwałkach (ASC Suwałki) księga z 1889 r.*, k.125, akt nr 498.

² *Roczniki sądowe na rok: 1867*, s.34; *1868*, s.34; *1869*, s.34; *1874*, s.22, 28.

³ *Памятные книжки сувалской губернии на: 1898 год'*, Сувалки 1898, s.135; *1899 год'*, Сувалки 1899, s. 167; *1902 год'*, Сувалки 1902, s.134; *Wypis aktu spisano dn. 1.06.1907 r. przez notariusza Władysława Palickiego, Sąd Rejonowy w Suwałkach, Wydział Ksiąg Wieczystych, Księga wieczysta nieruchomości Rep. Lit. S Nr 29/71*

⁴ *Ibidem; Akt Urodzenia Mariana Borzęckiego*, op. cit.; *Akt urodzenia Leonarda Borzęckiego*, APS, ASC Suwałki, księga z 1879 r., k.136, akt nr 530.

⁵ *Wypis aktu spisano dn. 1.06.1907 r. ...*, op. cit.; A. Misiuk, *Policja Państwowa 1919-1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996, s.24; Borzęcki Marian, (Publ. w:) *Kto był kim w II Rzeczypospolitej*, red. J. Majchrowski, Warszawa 1994, s.149.

⁶ *Ibidem; Wniosek o odznaczenie Krzyżem Walecznych z dn. 10 listopada 1921 r.*, Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie. Akta personalne, K.W. Nr 40329; P. Łossowski, *Zerwane pęta. Usunięcie okupantów z ziem polskich w listopadzie 1918 r.*, Warszawa 1986, s.110; A. Misiuk, op. cit., s.166-167

⁷ *Ibidem*. Ss167; J. Ławnik, *Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918-1939*, Warszawa 1979, s.14-15

⁸ *Ibidem*, s.16; A. Misiuk, op. cit., s.24.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, s.169; Borzęcki Marian, op. cit.

¹¹ A. Misiuk, op. cit., s.24-25, 32-33, 258-259, 294.

¹² *Ibidem*, s.193; Borzęcki Marian, op. cit.; J.Ławnik, op. cit., s.21-22, 63-64.

¹³ *Ibidem*, s.66; A. Misiuk, op. cit., s.120.

¹⁴ *Ibidem*, s.276; J. Ławnik, op. cit., s.41-44.

¹⁵ *Ibidem*, s.67-68; A. Czubiński, *Przewrót majowy 1926 roku*, Warszawa 1989, s.246; Borzęcki Marian, op. cit.

¹⁶ *Ibidem*; R. Wapiński, *Władysław Sikorski*, Warszawa 1978, s.218; S. Rudnicki, *Obóz Narodowo-Radykalny. Geneza i działalność*, Warszawa 1985, s. 42; *Kalendarz, informator sądowy na 1936 r.*, Warszawa, s.405; M. Turlejska, *Spór o Polskę*, Warszawa 1981, s.76

¹⁷ *Protokoły Posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, t.II czerwiec 1940 - czerwiec 1941*, opr. W. Rojek, A. Suchcitz, Kraków 1995, s. 26 i 382.

¹⁸ *Ibidem*; Borzęcki Marian, op. cit.; S. Korboński, *Polskie państwo podziemne*, Wrocław 1989, s.46.

*Janusz Zygmunt Jagrym Maleszewski
(1879-1942)*

Janusz Zygmunt Jagrym Maleszewski

(1.V.1879-1942)

Janusz Maleszewski pseudonim "Zygmunt-Jagrym", syn Hilarego i Marii z Krasnodębskich urodził się 1 maja 1879 r. we wsi Czarnocin koło Piotrkowa Trybunalskiego w guberni łódzkiej.¹

W okresie urzędowania kuratora Aleksandra. Apuchtina został wydalony z 4 klasy rządowego gimnazjum w Warszawie. Pozostał jednak w tym mieście i kontynuował naukę w prywatnej, sześcioklasowej szkole. W 1902 r. ukończył Akademię Handlową w Lipsku oraz studiował przez dwa semestry na tamtejszym uniwersytecie.² Prowadził też działalność oświatową wśród wychodźców polskich na terenie Saksonii. W 1909 r. zmienił stan cywilny wstępując w związek małżeński z Jadwigą Marią Dunin - Borkowską. Przed wybuchem I wojny światowej pracował zawodowo w przemyśle i handlu, zaś po rozpoczęciu działań wojennych wstąpił 5.VIII.1914 r. pod pseudonimem "Zygmunt-Jagrym" do tworzących się Legionów Polskich. Służył w 2 szwadronie 1 pułku ułanów Legionów.³

W czasie szarży pod Rokitną 13 czerwca 1915 r., jako dowódca plutonu 2 szwadronu został ciężko ranny - przestrelano mu lewą rękę i lewą nogę. Dostał się do niewoli rosyjskiej. W drodze wymiany jeńców powrócił w listopadzie do kraju jako

inwalida - amputowano mu lewą nogę.⁴ Leczył się do końca listopada 1916 r.

Od 1grudnia 1916 r. do stycznia 1920 r. pracował m.in. w Komisji Wojskowej Tymczasowej Rady Stanu (jako sekretarz generalny), pełnił funkcję kierownika Głównego Urzędu Zaciągu do Wojska Polskiego oraz kierownika oddziału do spraw żołnierskich, a następnie spraw oficerskich w Dowództwie Okręgu Generalnego Warszawa. W styczniu 1920 r. rozpoczął pracę w Departamencie IV Ministerstwa Spraw Wojskowych jako szef sekcji I, a w sierpniu 1921 r. został szefem wydziału w Oddziale V Sztabu Głównego.⁵

Podczas wojny polsko-bolszewickiej, od połowy lipca do końca sierpnia 1920 r. brał czynny udział w pracach Rady Obrony Stolicy przy pełnomocniku wojskowym. Awansowany został do stopnia pułkownika ze starszeństwem w dniu 15 sierpnia 1924 r., jednak już w roku następnym jako zwolennik Józefa Piłsudskiego odszedł z wojska. W trakcie wydarzeń majowych 1926 r. poparł zamachowców. Po przewrocie został członkiem Komisji Likwidacyjnej utworzonej pod przewodnictwem gen. Lucjana Żeligowskiego, następnie w gabinecie ministra spraw wojskowych był oficerem sztabowym do zleceń Marszałka J. Piłsudskiego.⁶ Od października 1926 r. był szefem wydziału wyznań niekatolickich Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Z gabinetu MSWojsk. przeszedł do służby czynnej w Policji Państwowej obejmując stanowisko komendanta głównego. Funkcję tę pełnił od 5 listopada 1926 r. do 24 stycznia 1935 r.⁷ Jako osoba, która blisko 10 lat kierowała Policją Państwową w II Rzeczypospolitej plk Jagrym Maleszewski zebrał wiele negatywnych ocen, wystawianych mu szczególnie przez przeciwników politycznych obozu sanacyjnego, którego komendant był zwolennikiem.

Maciej Rataj, członek władz naczelnych Polskiego Stronnictwa Ludowego - Piast, tak charakteryzował J. Maleszew-

skiego: "*Na czele Policji Państwowej stanął jako komendant główny były oficer II Brygady Maleszewski, zdolny do wszystkiego, zdolny jak się później okazało do odkomenderowania swoich podwładnych do urządzania bandyckich napadów na przeciwników politycznych*".⁸ Jeszcze surowszą opinię wydał prezes Zarządu Głównego PSL-Piast Wincenty Witos: "*Maleszewski, komendant główny policji państwowej, pijak i brutalny żołdak (...)*".⁹

W okresie urzędowania plk. Jagryma Maleszewskiego nastąpiła diametralna zmiana (w porównaniu z okresem wcześniejszym, tj. 1919-1926) krajowego modelu szkolnictwa policyjnego: utworzono system kształcenia policyjnego na poziomie europejskim.¹⁰ Kierownictwo Policji Państwowej na czele z komendantem głównym dążąc usilnie do podniesienia kwalifikacji zawodowych funkcjonariuszy zadbało o odpowiednie przygotowanie kadry szkoleniowej, oraz rozpoczęło tworzenie placówek dydaktyczno-wychowawczych. Utworzono 2 rodzaje szkół: szkołę oficerską Policji Państwowej w Żyrardowie, Sosnowcu i Mostach Wielkich.¹¹ Ponadto nawiązano kontakty i współpracę z policją krajów europejskich, słusznie rozumując, że "*jedynie dzięki współpracy międzynarodowej możliwe jest podniesienie na coraz wyższy poziom pracy rodzimej policji*".¹² W tę pracę zaangażowany był plk Jagorym Maleszewski. W październiku 1928 r., grupa 31 funkcjonariuszy policji śledczej wyjechała z inicjatywy komendanta Maleszewskiego na kurs szkoleniowy do Wiednia. W poże-gnalnym przemówieniu skierowanym do wyjeżdżających policjan-tów zawarł on myśl, której istotą była chęć zmiany pozycji polskiej Policji Państwowej na arenie międzynarodowej z roli europejskiego ucznia na europejskiego nauczyciela. Zamiar ten znalazł potwierdzenie w faktach z okresu późniejszego, w latach 1935-1939 już po odejściu plk. Jagoryma Maleszewskiego z , kiedy to do Polski na staż przyjeżdżali przedstawiciele policji z innych państw.

W latach 1935-1938 były komendant główny był senatorem z województwa kieleckiego i zasiadał w komisjach administracyjnej oraz wojskowej. Zmarł w 1942 r.

Przebieg służby wojskowej:

25.VI.1915 r. chorąży
22.XII.1916 r. (z.d. 1.XII.1916 r.) podporucznik
27.III.1918 r. porucznik
15.X.1918 r. rotmistrz
1.VI.1919 r. po weryfikacji podpułkownik
15.VIII.1924 r. pułkownik

Odnaczenia polskie:

- Krzyż V Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari
- Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski
- Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski
- Krzyż Niepodległości
- Krzyż Walecznych - trzykrotnie nadany
- Złoty Krzyż Zasługi
- Medal za Wojnę
- Medal 10-lecia Odzyskanej Niepodległości

Odnaczenia obce:

- francuski Krzyż Kawalerski Orderu Legii Honorowej
- estoński Order Orła - II klasy

Krzysztof Jabłoński

Przypisy:

¹ CAW, Ap.2514, Maleszewski Janusz.

² Tamże.

³ *Kto był kim w II Rzeczypospolitej*, pod red. J. Majchrowskiego, Warszawa 1994, s.151.

⁴ CAW, *Ibidem*

⁵ Tamże.

⁶ St. Łoza, *Czy wiesz kto to jest?*, Suplement, Warszawa 1939, s.458.

⁷ A. Misiuk, *Policja Państwowa 1919-1939*, Warszawa 1996, s.166.

⁸ M. Rataj, *Pamiętniki (1918-1927)*, Warszawa 1965, s.416.

⁹ W. Witos, *Moje wspomnienia*, T. III, Paryż 1965, s.234.

¹⁰ A. Misiuk, *op.cit.*, s.181.

¹¹ Tamże, s.176.

¹² Tamże, s.194.

*Józef Ignacy Kordian Zamorski
(1890-1983)*

Józef Ignacy Kordian Zamorski

(01.IV.1890-19.XII.1983)

Urodził się 1 kwietnia 1890 r. w Rzepienniku Biskupim niedaleko Gorlic, w województwie krakowskim. Był synem Arnolda i Wiktorii Serafin. Obydwoje rodzice byli narodowości polskiej i wyznania rzymsko-katolickiego. Do 1896 r. wychowywał się na wsi, po czym razem z rodzicami wyjechał do Lwowa. Tam uczęszczał do szkoły powszechnej im. Św. Antoniego, a następnie rozpoczął naukę w VI gimnazjum. W 1902 r. zmarł mu ojciec. Pozostawiony bez środków do życia zmuszony został przerwać naukę w gimnazjum. Przez jeden rok przebywał na praktyce ślusarskiej, chcąc w ten sposób dopomóc biednej matce i chorej na gruźlicę siostrze. Po zmianie sytuacji materialnej rodziny na lepsze, ponownie kontynuował naukę we lwowskim gimnazjum. Ukończył je równocześnie z kursem malarstwa dekoracyjnego w szkole przemysłowej we Lwowie, do której także uczęszczał.¹

Przez następne kilka lat uczył się w seminarium nauczycielskim. Maturę zdał w 1910 r. i wyjechał do Krakowa, gdzie zdał konkursowy egzamin do Akademii Sztuk Pięknych. Jako student zwyczajny zapisał się na kurs malarstwa u prof. Mehoffera i kurs grafiki u prof. Pankiewicza. W 1914 r. uzyskał absolutorium z klasyfikacją celującą. Na podstawie wykazanej w czasie studiów umiejętności w sztuce i złożonych egzaminach, naukę

malarstwa w krakowskiej ASP ukończył z wynikiem celującym dopiero w 1918 r.²

Jeszcze w czasie nauki w seminarium nauczycielskim we Lwowie zimą 1908 r. Kordian Zamorski wstąpił do szeregów Związku Walki Czynnej. Od tamtej pory wziął czynny udział w pracy wojskowo-niepodległościowej na rzecz odrodzenia się państwowości polskiej. Jako członek ZWC i Związku Strzeleckiego przeszedł kurs w związkowej Szkole Oficerskiej. Pełnił kolejno funkcję komendanta sekcji, plutonu i kompanii. Rozkazem Komendy Głównej Związku Strzeleckiego z dnia 18 lutego 1912 r. mianowany został podporucznikiem, a Rozkazem Komendanta Głównego Związku Strzelców (L.989/913) z 1 marca 1913 r. objął stanowisko komendanta Wyższej Szkoły Oficerskiej Związku Strzeleckiego w Krakowie.³

W lipcu 1914 r. jako jednoroczny ochotnik został zmobilizowany do 13 pp armii austriackiej. Zwolniony legalnie ze służby w jej szeregach 13 sierpnia 1914 r. wstąpił do Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego. Z miejsca przydzielony został do I Brygady na stanowisko dowódcy 6 kompanii. 28 września 1914 r. rozkazem Komendy Legionów nr 20 awansowano Zamorskiego do stopnia porucznika. Prawie do końca grudnia 1914 r. był instruktorem balistyki i strzelania w Szkole Podchorążych w Jabłonkowie. Następnie, do października 1915 r., pełnił funkcję dowódcy 1 kompanii baonu zapasowego I Brygady Legionów. Funkcję oficera ordynansowego Dowództwa I Brygady Legionów sprawował do 11 lipca 1916 r. Przez niecały miesiąc dowodził II batalionem 5 pp, a następnie na rozkaz Dowództwa Brygady Legionów przeniesiony został do pracy sztabowej. W okresie od 10 sierpnia 1916 r., aż do 18 października 1918 r. pełnił obowiązki adiutanta 1 pp.

Za odmowę przysięgi na wierność Austro-Węgrom i Niemcom, jako jeden z pierwszych przeniesiony został do służby w armii austriackiej z przydziałem do 11 pp obrony kraju. Jako inwalida został z niej zwolniony i od razu rozpoczął pracę w Pol-

skiej Organizacji Wojskowej w Krakowie. W szeregach POW z wielkim oddaniem pełnił funkcję komendanta okręgu krakowskiego kierując całokształtem pracy organizacyjnej. W szczególnie sposób zajmował się organizacją oddziałów bojowych POW, werbunkiem, uzbrojeniem i szkoleniem jej członków. Równocześnie prowadził ożywioną akcję propagandową wśród Polaków służących w oddziałach austriackich na terenie kierowanego przez siebie okręgu krakowskiego. Pod jego dowództwem prowadzone były również wszelkiego rodzaju akcje sabotażowe w stosunku do władz i oddziałów austriackich. Zajmowano się także zdobywaniem broni i amunicji. Pełna poświęceń praca porucznika Zamorskiego dała obfite wyniki w chwili listopadowego przewrotu w 1918 r., kiedy to okręg krakowski POW jako pierwszy rozbroił oddziały austriackie wystawił jednostki regularne Wojska Polskiego, które można było wysłać na odsiecz atakowanego przez Ukraińców Lwowa.

Po rozbrojeniu Austriaków w Krakowie 1 listopada 1918 r. Kordian Zamorski w stopniu porucznika rozpoczął służbę w Wojsku Polskim. Tego samego dnia awansowany został na kapitana i z miejsca przydzielono go do 5 pp. Będąc dowódcą II batalionu tegoż pułku wziął udział w wojnie polsko-ukraińskiej. Podczas ciężkich walk na odcinku Glinno-Nawarja, w decydującym ataku, pod silnym ogniem karabinów maszynowych i artylerii nieprzyjaciela, śmiałym atakiem na bagnety doprowadził do rozstrzygnięcia starcia na korzyść strony polskiej.⁴

Odwaga, bohaterstwo oraz perfekcyjnie opanowana sztuka dowodzenia oddziałami została szybko zauważona przez Naczelnego Dowództwo WP. Rozkazem z 17 grudnia 1918 r. Zamorski otrzymał kolejny awans oficerski. Tego dnia mianowany został majorem. 4 stycznia 1919 r. telegramem Adiutantury Generalnej Naczelnego Wodza wezwano go do organizacji 32 pp, w miejsce ppłk. Stefana Dąb - Biernackiego. Jako dowódca baonu zapasowego 32 pp dopuszczony został na dwuletni kurs Wyższej Szkoły

Wojennej w Warszawie, który ukończył z wynikiem bardzo dobrym otrzymując 6 września 1921 r. dyplom oficera Sztabu Generalnego. W tym samym czasie wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. Do maja 1920 r. był kwatermistrzem 2 Armii gen. Antoniego Listowskiego, a następnie szefem Oddziału I Polskiej Ekspozytury Wojskowej przy rządzie Semena Petlury zajmującej się organizacją armii ukraińskiej. 11 czerwca 1920 r. Rozkazem Nr 2175 mianowano Zamorskiego podpułkownikiem WP.⁵ W sierpniu 1920 r. przydzielono go do pracy w Naczelnym Dowództwie, gdzie powierzono mu obowiązki dowódcy oddziałów ochotniczych obrony Warszawy.

Po odroczu armii bolszewickich spod Warszawy był szefem wydziału i zastępcą szefa Oddziału I Naczelnego Dowództwa. Od 19 września 1920 r. pełnił funkcję szefa Oddziału II Kwatery Głównej Naczelnego Wodza, w czasie bitwy nad Niemnem i "buntu" gen. Lucjana Żeligowskiego.

Po zakończeniu działań wojennych ppłk Kordian Zamorski w 1921 r. został przydzielony do Grupy Operacyjnej "Bieniakonie" na stanowisko szefa sztabu. Funkcję tę sprawował do 9 czerwca 1922 r., a następnie Rozkazem Oddz. V Szt. Gen. (L.25714/V) przydzielono go Dowództwa Okręgu Korpusu III w Grodnie. Objął tam funkcję szefa sztabu, którą pełnił do kwietnia 1924 r. Miesiąc wcześniej otrzymał awans na pułkownika WP ze starszeństwem od 1 lipca 1923 r. W połowie kwietnia 1924 r. przeniesiono Zamorskiego na stanowisko dowódcy 76 pp w Grodnie. Przez krótki czas p.o. dowódcy 29 Dywizji Piechoty. W listopadzie 1925 r. powierzono mu obowiązki pierwszego oficera sztabu Inspektoratu 1 Armii w Wilnie. Następnie został przeniesiony do pracy w Ministerstwie Spraw Wojskowych, gdzie pełnił funkcję szefa Departamentu Piechoty. Od 21 czerwca 1927 r. był szefem Oddziału I Sztabu Generalnego, a od 15 grudnia 1929 r. p.o. zastępcy szefa Sztabu Generalnego. Kolejnym szczeblem kariery wojskowej Kordiana Zamorskiego był awans na generała

brygady ze starszeństwem od 1 stycznia 1931 r. Od 1 lutego 1932 r. pełnił funkcję zastępcy szefa Sztabu Generalnego. Z tego stanowiska zwolniony został 25 stycznia 1935 r. i przeniesiony w stan nieczynny na okres 12 miesięcy z równoczesnym oddaniem do dyspozycji ministra spraw wewnętrznych. Do końca grudnia 1935 r. piastował również stanowisko Prezesa Rady Administracyjnej Państwowych Wytwórni Uzbrojenia.⁶

W okresie od 25 stycznia 1935 r. aż do kampanii wrześniowej 1939 r. był Komendantem Głównym Policji Państwowej. W czasie sprawowania tej funkcji propagował podniesienie poziomu wyszkolenia funkcjonariuszy, które było o wiele niższe w porównaniu do organów policyjnych kilku państw Europy Zachodniej. Bliskie kontakty kierownictwo polskiej Policji Państwowej utrzymywało z policją państw nadbałtyckich, a w szczególności z policją lotewską i estońską. Delegacja polska pod kierownictwem komendanta Kordiana Zamorskiego goszczona była m.in. w Niemczech, Włoszech i Francji.⁷ Rewizyta delegacji niemieckiej z Himmlerem na czele zdaniem Zamorskiego była bardzo potrzebna, niemniej mogła ona stworzyć poważne trudności w związku ze spodziewanymi na początku 1939 r. wystąpieniami antyniemieckimi.⁸ Co do spraw organizacyjnych Policji Państwowej uważał, że podzielenie policji na służbę mundurową i śledczą może przynieść negatywne skutki. Dlatego też, jego celem stało się stworzenie warunków do zespolenia tych dwóch części w jedną spójną całość. Zakładał, iż dzięki takiemu działaniu uzyska się pozytywne efekty. Miało to by doprowadzić do wzrostu efektywności w zwalczaniu przestępstw i do pełnej integracji korpusu policyjnego. W ten sposób chciał jako komendant stworzyć nowoczesną i sprawnie działającą instytucję policyjną.

Od maja 1926 r. w kręgach resortu spraw wewnętrznych panował pogląd, iż policja przejawia tendencje do uniezależniania się od reszty administracji państwowej. Nasilił się on jeszcze bardziej, gdy komendantem Policji Państwowej został gen. Kordian

Zamorski. Jako zwierzchnik policji nie zgadzał się z poglądami dyrektora Departamentu Politycznego MSW, iż policja pod jego kierownictwem stara się ująć kontroli społeczeństwa i zmierza ku samodzielności. Zaprzeczał również pogłoskom, że organy policyjne w ostatnim czasie zmierzały do odgrywania większej roli politycznej. Przyczyną takiego stanu rzeczy był ciągły konflikt kompetencyjny prowadzony przez administrację państwową w stosunku do Policji Państwowej.

W czasie swej komendantury gen. Józef Kordian Zamorski zajmował krytyczne stanowisko wobec poczynań obowiązującego wówczas układu politycznego. Taki pogląd wyrażał nawet jeszcze przed objęciem funkcji Komendanta Głównego PP. W jednym ze swych oświadczeń pisał: *"Wojewoda, który mało ludzi osadzał w Berezie uważany był za mało energicznego i mało państwowotwórczego. Tak skończono wojewodę stanisławowskiego, generała Paślawskiego"*.⁹ Mimo to, że Zamorski jako komendant PP był wykonawcą poleceń rządu, jako stary legionista był przeciwny osadzeniu opozycyjnych polityków w Berezie. Tak o nim pisze gen. Marian Kukiel: *"Zamorski to człowiek zasad, surowej prawości, wróg dokonanych niegodziwości, rozżarty na ludzi, którzy Brześciem, Berezą i prywatnym lotrostwem splamili mundur legionowy"*.¹⁰

W czasie kampanii wrześniowej 1939 r. gen. Zamorski próbował zorganizować z policji oddziały do oczyszczania dróg z uciekinierów i dezertów. Razem z oddziałami wojska chciał stworzyć kordon ochronny wzdłuż brzegu Wisły w celu powstrzymania fali uchodźców kierujących się na wschód. Działania te jednak zakończyły się niepowodzeniem ze względu na szybkie postępy armii niemieckich. Zmuszony do opuszczenia stolicy i kraju wraz z innymi funkcjonariuszami Policji Państwowej przekroczył granicę polsko-rumuńską, poczym został natychmiast internowany w obozie Baile Herculane w Rumunii. Po ucieczce z obozu internowania zbiegł do Palestyny, gdzie od listopada 1940

r. był komendantem Ośrodka Zapasowego Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich.¹¹ Przez pewien czas pełnił nawet funkcję dowódcy oddziałów WP na Bliskim Wschodzie, a następnie mianowany został zastępcą dowódcy tych oddziałów. Po zakończeniu działań wojennych II wojny światowej przeniesiony został w stan spoczynku i osiadł na stałe w Wielkiej Brytanii, gdzie pracował jako konserwator dzieł sztuki. 11 listopada 1966 r. otrzymał ostatni w swym życiu awans. Mianowany został przez prezydenta RP na Emigracji generałem dywizji. Zmarł w Londynie 19 grudnia 1983 r. w wieku 93 lat.

Ożeniony był z Leokadią Karpusową z Kamińskich, z którą miał dwóch synów: Jacka (ur. 19.II.1923r.) i Rafała (ur. 23.XII.1928r.).

Gen. Kordian Zamorski posiadał następujące odznaczenia polskie i zagraniczne:

- Order Virtuti Militari V Klasy
- Krzyż Oficerski Orderu Polonia Restituta (1927 r.)
- Krzyż Walecznych (czterokrotnie)
- Krzyż Zasługi Wojsk Litwy Środkowej
- Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości
- Krzyż Niepodległości (1931 r.)
- Złoty Krzyż Zasługi (1932 r.)
- Medal Za Wojnę 1920 r.
- Brązowy Medal Za Długoletnią Służbę (16 maja 1938 r.)¹²
- Order Gwiazdy Rumunii III Klasy
- Jugosłowiański Order Orła Białego III Klasy
- Order Korony Rumuńskiej II Klasy (1931 r.)
- Order Legii Honorowej III Klasy (1933 r.)
- Order Korony Jugosłowiańskiej (1933 r.)

Marek Gajewski

Przypisy:

¹ Centralne Archiwum Wojskowe (dalej: CAW), KN 20.01.1931 r., *Wniosek o odznaczenie Orderem Odrodzenia Polski*, n.pag.

² CAW, AP 8012, *Odpis świadectwa ukończenia Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie z 13 lutego 1924 r.*, n.pag.

³ Tamże, *Arkusze ewidencyjno-kwalifikacyjny pplk. Józefa Kordiana Zamorskiego*, n.pag.

⁴ CAW, KW 139/460, *Wniosek o odznaczenie pplk. Józefa Kordiana Zamorskiego Krzyżem Walecznych z 20 grudnia 1921 r.*, n.pag.

⁵ CAW, VM 72-6697, *Przebieg służby wojskowej gen. bryg. Józefa Kordiana Zamorskiego*, n.pag.

⁶ Instytut Polski i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie (dalej: IPMS), kol.251/1, *Rezygnacja Prezesa Rady Administracyjnej gen. bryg. Józefa Kordiana Zamorskiego z 21 grudnia 1935 r.*

⁷ Misiuk A., *Policja Państwowa 1919-1939*, Warszawa 1996, s.190-191.

⁸ *Diariusz i teki Jana Szembeka 1935-1945*, t.IV, Londyn 1972, s.400-401.

⁹ Rawicz J., *Diabeł przegrany*, Warszawa 1976, s.262-263.

¹⁰ Tamże, s.263.

¹¹ Sławoj-Składowski F., *Nie ostatnie słowo oskarżonego*, Londyn 1964, s.433-443.

¹² CAW, AP 8012, op.cit., n.pag. VM 72-6697, op.cit., n.pag.; IPMS, kol.251/1, *Dyplom nadania Brązowego Medalu Za Długoletnią Służbę z 16 maja 1938 r.*

*Józef Ignacy Kordian Zamorski
(1890-1983)*